

COMUNICACIÓ

Jordi Sales Coderch (Universitat de Barcelona): *La densitat de la pertinença i la seva realització*

I. El Messina és un club de la lliga italiana de futbol, del *calcio*, que finalment va pujar a primera divisió. Quan va visitar l'estadi San Siro de Milà va ser rebut per uns aficionats amb una pancarta que deia «*Benvenuti all'Italia*». Un professor va reaccionar contra aquest gest de condescendència amb un article en què recordava que el terme «*Italia*» era originari de Sicília en un moment històric en què els milanesos eren gals o vés a saber què. En efecte, sembla que «*italia*» es un terme que s'origina en la mateixa arrel de «*vitelli*» i que vol dir alguna cosa que té a veure amb els vedells. Uns vedells sagrats o salvatges, és a dir, que no es podien caçar i que poblaven l'oest de l'illa de Sicília. També sembla que el terme que dóna la Hispània dels romans deriva d'un «*spani*» púnic que tindria que veure amb els conills. Ara tenim qui porta un toro al cotxe i qui hi porta un burro, i una senyora de Madrid que situa Barcelona fora del seu territori nacional. Tot plegat ens indica que les designacions o simbolismes identitaris són fruit d'uns fets accidentals, contingents, que remunten a un moment en què són utilitzats pels uns per a dir qui són els altres i apropiades pels uns per tal d'autodesignar-se. Jo mateix vaig ser conegut durant tot un curs escolar com «el Laques» pels meus alumnes de l'institut Joan d'Àustria perquè els citava sovint aquest diàleg platònic. De vegades, com passa amb «quakers», el que era inicialment despectiu acaba essent acceptat com a autodenominació. Les maneres en què són anomenades les pertinences a un grup deriven com els cognoms de fets de situació, de llinatge, d'ofici o d'animals. L'humor de Santiago Rusiñol va reunir una associació batejada com l'*Arca de Noè* persones que portaven cognom d'animal. La meua intenció primera era continuar la sèrie que farien l'Ontologia del Jardí i l'Ontologia del Remei, per una Ontologia dels Gentilis i centrant-me en històries de vedells i de conills, perquè sempre serà una zona de recerca el que podem anomenar el vocabulari de la identificació. Però tot fent-ho em vaig adonar que l'interrogant a perseguir era en un altre lloc: com s'origina, però, la densitat de la pertinença que fa tan seriosa i sovint tràgica la lluita

pels noms? En efecte, allò que l'anècdota inicial té de més difícil d'explicar és la densitat de la pertinença per la qual els aficionats milanesos oficien de receptors rics enfront de nouvinguts pobres i, també, la del professor sicilià que actua de noble autòcton administrador d'un llegat bimil·lenari enfront dels milanesos que no serien italians tan antics. Hi ha com una dissimetria radical i originària en un joc d'antics/nouvinguts que unes vegades té la jerarquia d'una manera i altres vegades exactament de la inversa. Quan jo era nen, al poble del meu avi hi havia la Casilda, casada amb el senyor Ferrer, i eren, aparentment, una família més dels «estiuiejants»: en una lògica innocent de les identifications era, doncs, de ple dret, la senyora Ferrer. Quan un dia vaig preguntar a la meua mare per què la Casilda no era la senyora Ferrer, em va respondre amb alguna contundència (es veu que ja me n'havia d'haver adonat): «*La Casilda és filla del poble!*» El senyor Ferrer era de Reus. Malgrat les maneres refinades amb què oficiava d'estiuiejant i de senyora, no ho era de ple dret; la Casilda vivia en una falsificació del seu rol social.

2. Com s'origina la densitat de la pertinença? Què és busca en la inserció forçada, en el joc d'exclusions i jerarquies respecte a la pertinença sota un nom col·lectiu? Fins a quin punt es pot rebaixar aquesta intensitat sovint molesta i quines conseqüències té fer-ho? En la semàntica del nacionalisme hi ha un fet bàsic que ens explica l'origen de la dissimetria. Si repassem el vocabulari per estrats ens adonarem que *natio* és certament una paraula llatina, però els romans la fan servir per a anomenar els altres; mai no trobem l'expressió *natio Romanorum*. Roma és *civitas, patria, res publica, urbs*. L'any 212 l'anomenat Edicte de Caracalla estén la ciutadania romana a tots els habitants de l'imperi pelegrins sobre la terra. En grec passa gairebé el mateix amb *ethnos* enfront de *polis*. I en hebreu amb *goy*, que la versió dels Setanta tradueix per *ethnos* i la Vulgata per *natio* o *gens* respecte a 'am i laós.

3. La qüestió es fa essencial per a utilitzar els actuals estudis de teoria política en quant són dominats per la dicotomia *civic nationalism* i *ethnic nationalism* i les seves transformacions. La distinció bàsica és obra de Hans Kohn (1891-1971), que qualifica allò cívic d'occidental i allò ètnic d'oriental. El nacionalisme cívic occidental té en Khon una nòmina ben reduïda: Holanda, Suïssa, França, el Regne Unit i els Estats Units. Afegim-hi que Kohn fou

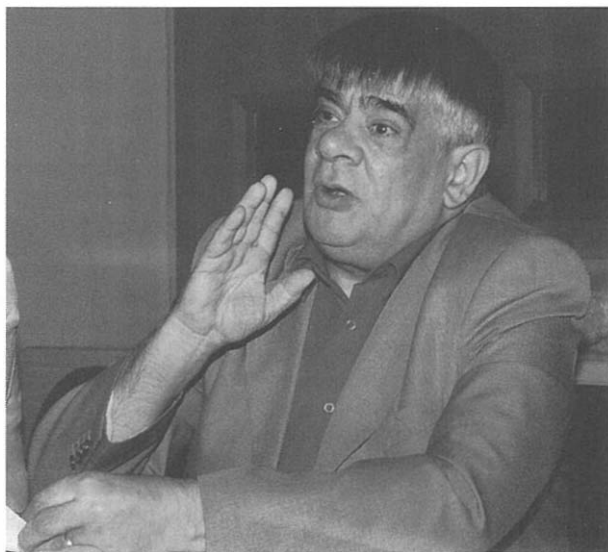
un teòric del sionisme i que postulà un sionismecívic. La separació entre els dos models es faria en la reconstrucció de Kohn en el segle XIX. El model del nacionalismecívic és burgès, liberal, racional, humanístic, fonamentat en el sentiment de llibertat. Segons els nostres exemples introductoris, fóra el dels milanesos de la pancarta i el senyor Ferrer de Reus. El negatiu del nacionalisme ètnic és místic, irracional, fonamentat sobre la «història, els monuments i els cementiris». Des de les nostres històries fóra el del professor sicilià i els seus vedells sagrats. Entre les transformacions de la dicotomia de Kohn són particularment interessants les de Plamenatz (1975), Brubaker (1992), Ignatieff (1994) i Kearney (1997)¹.

4. Com de tantes altres «etiquetes», convé interrogar la dicotomia entre nacionalismecívic i nacionalismeètnic i convé fer-ho ben a fons². La primera cosa que cal fer per a interrogar aquesta dicotomia entre cívic i ètnic és ben semblant al que demana Charles Taylor per a tractar el debat entre liberals i comunitaris: diferenciar entre qüestions ontològiques i discursos de defensa (*advocacy*), entre diagnòstics sobre com són les coses i proclamacions de com volem que siguin. Fins a quin punt és controlable la densitat de

1. John PLAMENATZ, «Two types of Nationalism» in Eugene KAMENKA (ed.), *Nationalism: The nature and evolution of an idea*, Canberra: Australian National University Press, 1975. J. PLAMENATZ, *Democracy and Illusion: An Examination of Certain Aspects of Modern Democratic Theory*, London: Longman, 1977. Roger BRUBAKER, *Citizenship and Nationhood in France and Germany, United States of America*, Harvard University Press, 1992. R. BRUBAKER, «Myths and Misconceptions in the Study of Nationalism», in John A. HALL (ed.), *The State of the Nation*, Cambridge, Cambridge University Press, 1998. R. BRUBAKER and D. D. LATTIN, «Ethnic and Nationalist Violence» in *Annual Review of Sociology*, vol. 24, 1998, pp. 423-452. Michael IGNATIEFF, *Blood and Belonging*, London: Vintage, 1994. Richard KEARNEY, *Postnationalist Ireland: Politics, Culture, Philosophy*, London: Routledge, 1997.

2. Com ha fet Margarita Mary NIKOLAS, *False Opposites in Nationalism: An examination of the Dichotomy of Civic Nationalism and Ethnic Nationalism in Modern Europe* (1999), i TARAS KUZIO, *The Myth of the Civic State* (2000), «Hans Kohn Revisited: Civic and Ethnic States in Theory and Practice», *Annual Convention of the Association for the Study of Nationalities*, Columbia University, 13-15 April 2000.

pertinença? Fins a quin punt és menor en els cívics que en els ètnics? Una de les línies més fàcils de discussió de la posició de Kohn i els seus successors és dedicar-se a enumerar «històries, monuments i cementiris» o sigui dedicar-se a trobar factors ètnics en els «cívics», *però cal també trobar els moments o factors «cívics» en els «ètnics» i sobretot sospitar de la bondat de la distinció.* En efecte, quan una oposició és falsa ho és perquè la frontera establerta està mal posada i en conseqüència allò que ella posa com a separat està junt. Convé centrar un interrogant i tractar-lo acuradament: els pobles rics estan més ben organitzats perquè han controlat l'ètnicitat millor que els pobres que la tenen descontrolada o perquè l'han realitzada?

Dr. Jordi Sales